

Oponentský posudek

Disertační práce: Sociální role „zastávce“ jako významný faktor k eliminaci šikany na ZŠ

Student: Jiří Kressa

Oponent: PhDr. Veronika A. Polišínská, PhD., MSc.

O čem práce pojednává

Práce zabývá popsáním „zastánců jako klíčových hráčů“ v eliminaci šikany. Zastánci jsou definováni jako žáci, kteří chodí do své třídy rádi, o třídu se zajímají a není jim lhostejné, co se ve třídě děje. Tito žáci vystupují na obranu spolužáků a spolupracují s učiteli na eliminaci násilí ve třídě.

Cíl práce

Cílem dané práce je identifikace role zastávce, jak se žáci v roli zastánců liší v míře vnímané sociální opory (kvantitativní výzkum) oproti žákům v jiných rolích, a analýza chování a prosociálních charakterových rysů těchto žáků.

Aktuálnost řešené problematiky

Daná problematika rozhodně aktuální je. Definování role zastávce v rámci šikany je nesporně důležité pro praxi a pro práci školního psychologa. V tomto shledávám velký přínos předložené práce.

Struktura práce

Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část se skládá ze 6 kapitol: Agresivita a agresivní jednání v historickém kontextu, prosociální chování, teorie šikany, významné osobnostní vlastnosti zastánců, motivace k pomáhání, situační aspekty, které mají vliv na chování zastánců. Empirická část práce se věnuje kvantitativní části studie, kvalitativní části studie, a diskuzí nad oběma částmi. Kvantitativní část studie obsahuje sebezposuzovací dotazníky zjišťující osobní zkušenost s projevy šikany za dobu posledních několika měsíců (Olweus Bully/Victim Questionnaire, 1986), českou adaptaci metody vrstevnických nominací (dotazník Guess Who) a dotazník sledující sociální oporu žáků a žákyň od rodičů, učitelů a spolužáků (redukovaná verze dotazníku sociální opory dětí a adolescentů CASSS – Malecki, Demaray, 2000). Kvalitativní část studie obsahuje rozhovory s vybranými žáky, rodiči a učiteli. K analýze kvalitativních dat byla použita tématická analýza.

Charakteristika jednotlivých částí s vytyčením chyb a nedostatků

Teoretická část působí rozházeně a neuceleně. Hlavním aspektem práce má být sociální role, a přesto tato kapitola v teoretické části chybí. Sociální role jsou diskutované pouze v kapitole týkající se šikany na str. 27, 28, 29. Chybí však zde přesah do sociální psychologie. Některé kapitoly teoretické části jsou zbytečně dlouhé (např. pojednávání o Freudovi shledávám jako zbytečné), jiné velice krátké (kapitola týkající se prosociálního chování má pouze jednu stranu). Chybí zde jasné definování cíle práce.

V empirické části mám výhrady k popisu výsledků a interpretaci kvantitativní studie (str. 68). Popis výsledků by měl být oddělený od interpretace (ta patří spíše do diskuse), ale zejména shledávám problematickou interpretaci popisu vzorku dle různých autorových předpokladů, ke kterým neuvádí buď informace z výzkumu nebo z literatury. Např. na straně 69 pod tabulkou 4a „Vzhledem k nízkému počtu respondentů, kteří uvedli, že se podílejí na šikaně druhých alespoň 2-3x za měsíc, (pouze 5,4 % respondentů) je **pravděpodobné, že část žáků své jednání nechápe z určitých důvodů jako šikanu, nebo se může prezentovat lepším sociálně žádoucím způsobem.**“ Jak toto autor může vědět? Jak k tomuto závěru došel? V popisu vzorku by měl být autor neutrální a pouze popsat soubor. Tyto předpoklady by měly být založeny na dalších analýzách.

V rámci analýz, by mne zajímalo, jak autor vyřešil problém stejných jmen v jedné třídě, když se děti popisovaly pouze křestními jmény (str. 62).

Kvalitativní část práce je založena na tématické analýze semistrukturovaných rozhovorů. Na str. 82 autor píše, že semistrukturované rozhovory vedly k vytvoření různých témat, a ta potom k formulování výzkumných otázek. Není však jasné, zda výzkumné otázky byly vytvořeny již zmíněnou metodou tématické analýzy.

V diskusi pojednávající o kvalitativní části práce nenacházím propojení mezi empirickou a teoretickou částí. Sám autor definuje jako cíl kvalitativní části práce „analýzu chování a prosociálních charakterových rysů“, a v teoretické části nalezneme kapitolu pojednávající o osobnostních vlastnostech zastánců (kap. 4), avšak tyto informace již nejsou dále převedeny do empirické části práce. Diskuse nad kvalitativní částí shrnuje výzkumné otázky, získaná témata jsou dobře popsána a doplněna úryvky z rozhovorů, avšak propojení s literaturou týkající se osobnosti až na výjimky (str. 116) chybí.

Pozitiva práce

Empirická část je lépe strukturovaná. Kvantitativní část obsahuje tři hypotézy a kvalitativní část se zaměřuje na výzkumné otázky. Je zde dobře popsán výběr vzorku a kvantitativní metody. Statistické analýzy týkající se rolí v šikaně a sociální opoře shledávám v pořádku.

Výsledky kvalitativní analýzy jsou představeny adekvátně, jsou doplněny úryvky z rozhovorů a zajímavým způsobem přibližují roli zastánců ve třídě z pohledu žáků, rodičů i učitelů.

Výsledky kvantitativní části práce jsou vhodně uvedeny do kontextu literatury a i dat ze studie Světové zdravotnické organizace. Všechny hypotézy jsou zreflektovány na základě provedených analýz.

Oceňuji téma práce a přesun do praxe školních psychologů. V tomto aspektu je předkládaná práce důležitá.

Jazyková a grafická úroveň

Práce je psána dobrým jazykem. Data jsou prezentována adekvátně analýzám.

Otázky k obhajobě

1. Jak autor vysvětlí hodnotící charakter popisu souboru na str. 69?
2. Jak autor vytvořil výzkumné otázky v rámci kvalitativní části studie?
3. Jak autor vysvětlí popis osobnostních charakteristik zastánců? A na jakém teoretickém základě zastánce popisoval?
4. Jak vidí autor přesah své práce do praxe?

Závěry

Výše formulované připomínky a nedostatky je potřeba uchopit i v rámci pozitivních dojmů z celkové práce. Výsledky jsou zpracovány adekvátně a vhodně pro daný soubor. Práce má veliké přesahy do praxe zejména školních psychologů. Z tohoto důvodu **doporučuji** práci k obhajobě.

V Rudné, 31.10.2017.

PhDr. Veronika A. Polišenská, Ph.D., MSc.

V. A. Polišenská